

TÓTH ÁGNES
ANGOL–AMERIKAI AK FELSO–KALIFORNIABAN A MEXIKOI
IDOSZAKBAN 1821–1848

Szeged, Hispania, 2002. 207 p.

Ezt a 19. századi történeti olvasva a magyar emigráció kérdéseivel foglalkozó történész számára megkerülhetetlen a gondolat: mennyire más ez az Amerikán belüli migráció, ez a jenki kirajzás, mint a nekünk oly ismerős közép-európai kivándorló sors, gyakran nyomorból nyomorba, a szegény paraszti létből a korai iparvárosok munkásainak sorába, vagy egy interiorbéli brazil fazendára! *Tóth Ágnes* könyvének hősei vállalkozó kedvű fiatal emberek, tele innovatív szellemmel, akik szerencsét próbálnak, s többnyire jól boldogulnak a világ végén. Hiszen a vizsgált korszakban „mint Gibraltár a középkori Mediterráneum számára, úgy Felső-Kalifornia is a világ vége, az utolsó határvidék fizikai és pszichikai értelemben is”. (143. p.) Mégis csábító föld, melyről a leendő telepesek igyekeztek körültekintően informálódni, mielőtt egyénileg vagy csapatostul útra keltek volna oda. Egyesek csalódtak reményeikben, mások sikeres életpályát futottak be Felső-Kaliforniában. Néhány ilyen életpályát szedett csokorba Tóth Ágnes, olvasmányosan megírt történeti háttér kíséretében.

Mikor tehát a témaválasztásról, a feldolgozás jellegéről, céljairól szeretnénk szólni, a magyar emigrációkutatás eredményei ismét eszünkbe juthatnak. Elsősorban Albert Tezla kétkötetes munkája, a századforduló „amerikai magyarjairól” vagy Szili Ferenc könyve a Horvát-Szlavónországba és Amerikába irányuló magyar kivándorlásról. Mivel hasonló szemléletet tükröznek, mint Tóth Ágnes munkája, ami illeszkedik abba a vonulatba, melyet Fejős Zoltán így jellemez: „az új társadalomtörténet egy napjainkban kedvelt módszerét is érzékelteti: a történeti folyamatban részt vevő individuumok, csoportok életének dokumentumok segítségével történő értelmezését”. (*A chicagói magyarok két nemzedéke 1890–1940*. Bp. Közép-Európa Intézet, 1993. 17. p.) Ezt az értelmezést a könyv szerzője már publikált források alapján végezte el, szándéka szintézisalkotás volt. Ennek során újra rendszerezte, bizonyos esetekben más megvilágításba helyezte a már ismert adatokat. Érdekes példája ennek a különböző szerzőktől átvett demográfiai mutatók táblázatban történő összefoglalása és összehasonlító elemzése (55. p.), vagy a föld értékére vonatkozó adatok közlése a földszpekuláció kapcsán (39–40. p.).

Tóth Ágnes kötetében meglehetősen kevés idézetet használ, viszont gyakran hivatkozik szakmunkákra, forráskiadványokra. Ez a módszer kétségtelenül megkönnyíti a szerző dolgát, különösen idegen nyelvű hivatkozások esetén, hiszen nincs szükség az idézetek pontos lefordítására. Az olvasó azonban talán szívesen találkozna – akár mellékletben – a primer forrásanyag részleteinek fordításával, így jobban érzékelhetné a források stílusát, rácsodálkozhatna egy-egy megfogalmazásra. Hiszen a szerző maga is fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy munkáját „a korabeli »idegen«, elsősorban angol–amerikai, de más angolszász (angol, skót) utazók, kereskedők, diplomaták, betelepülők írásaira: levelekre, naplókra, úti emlékezésekre, emlékiratokra” építi, melyek magyarul nem hozzáférhetők (5. p.). A felhasznált irodalom egyébként sokrétű, bőséges és jól rendszerezett.

Sokszor, sokféleképpen próbálták már megfejtetni annak a dinamizmusnak, annak a szívóerőnek a titkát, amely az észak-amerikai társadalmat jellemzi. A kivándorlási mechanizmusra vonatkozó Brinley Thomas-féle modell alapvetően gazdasági, „pull”-tényezője mellé az újabb történeti kutatások a migráció mag, gazdaságon kívüli tényezőit sorakoztatták fel. E „*pluribus unum*” áll az USA címerén, ez a kifejezés azontúl, hogy a föderális államok szövetségi egységére utal, jelzi a sokfelől érkezett lakosság amerikanizálódását, egy nemzetét olvadását is. Azt az erőt, mely nemcsak a hallatlan belső integrációs képességében nyilvánult meg, a bevándorlók tömegeinek (a korábbi elmélet szerint) „*melting pot*”-ként vagy (a 60-as évektől erősödő elmélet szerint) a kulturális sokszínűség, a „*cultural pluralism*” jegyében történő beolvadásában mutatkozott meg, hanem – amint azt Tóth Ágnes köteté is alátámasztja – még a területi expanzio előkészítésében is igen nagy szerepet játszott. Történelmi ellenpontként pedig ott a mexikói társadalom, a maga lassan változó, sőt stagnáló módján. „Spanyol-Amerikában nincs fejlődés” – hangzik az észak-amerikai megfigyelő lakonikus megállapítása a 19. század közepén, és egy perccig sem lehet kétséges, hogy a vesztes fél a lehengerlő Egyesült Államokkal szemben Mexikó lesz a kiváló adottságokkal rendelkező Felső-Kalifornia birtoklásának ügyében (80. p.).

A könyv szerzője e terület múltjának bő két és fél évtizedét, mexikói korszakát vizsgálja. Azt a folyamatot, ahogy Felső-Kalifornia Mexikó fennhatósága alól fokozatosan „átcsúszik” az Egyesült Államok kezébe. A történeti elemzés a korabeli viszonyokat elsősorban a bevándorlással szorosabban összefüggő kérdések tükrében mutatja be, így szerencsés háttérrel ad a személyes sorsokhoz. Jól érzékelhetővé teszi a mexikói hatóságok /nem is alopaltan/ félelmét a külföldiektől, azt az igyekezetet, mellyel a lakosság pl. vallási homogenitását igyekeztek megőrizni, és azt, hogyan próbáltak megszabadulni a nemkívánatos, kevésbé integrálódó személyektől. Feltárulnak a mexikói adminisztráció bizonyos korrupciós jelenségei,

illetve az a sajátossága, hogy a távoli területeken gyakran nem tudja érvényesíteni a központi akaratot. Szó esik a kötetben tervszerű, bár végül sikertelen telepítési kísérletekről, és Tóth Ágnes figyelmét nem kerüli el a térségben – a mai napig is – érzékelhető angol–amerikai rivalizálás kérdése sem.

A kötet olvasmányos stílusa, érdekes témaválasztása, a magyar közönség számára újdonságot jelentő anyaga folytán az egyetemes történet iránt érdeklődők fokozott figyelmére tarthat számot.

Szilágyi Ágnes Judit